

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 109:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fehrmann, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Konet, Arnhem; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wiefenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie
Prof. Dr V. HEPP, Van Broestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij voornitbetaling.
Voor 't Buitenland f1.50 en voor Ned-Indië f1.60 — per jaar.
Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Het jaar 1927. IV. — Kerkelijk Leven: Eenige bezwaren tegen prof. Visschers „Paradijsprobleem“ II. De laatste encyclopedie van den Paus. I. De strijd tegen de anomytiteit. — Literatuur en Kunst: Strouven's Werken. I. — Het Boek van de Week. — Uit de Buitenlandsche Kerken: Persepolis. — Perschoor. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HET JAAR 1927.

IV.

Ditmaal zullen we niet gelijk andere jaren verschillende landen de revue laten passeeren.

Daarvoor bood 1927 een te weinig kleurrijk aspect.

Men kon van de meeste buitenlandse departementen wel het bulletin uitgeven: toestand nagenoeg onveranderd.

1927 was zelfs betrekkelijk arm aan ministerieele krisissen.

Zeker mag als een bijzonderheid worden aangemerkt, dat een land als Frankrijk geheel van zulk een crisis-koorts verschoond bleef.

Dat zegt walf!

Ook hier dringt zich weer het kenschetsende woord „consolidatie“ aan ons op.

Ofschoon daarin nog niet ligt opgesloten, dat het al- lide in deze consolidatie van hoog gehalte was.

In elk geval was het gehalte van de consolidatie der internationale verhoudingen vrij wat sterker.

Eerst toch scheen het of Genève zou worden het graf van den geest van Locarno.

Pessimistisch trokken onderscheiden commissies van den Volkenbond daarheen.

Maar, al is menig schoon plan in duigen gevallen, de resultaten vielen toch mee.

De Volkenbond volgt nu eenmaal een slakkengang.

Daarmee moet men rekening houden.

En wanneer er dan in een jaar een vordering is van eenige honderde meters, valt er te loven.

Zulk een vordering was er.

We zien daarbij nog niet zoozeer op de geslaagde poging om Polen en Litauen van het oorlogspad af te houden.

Of, wat hier werd bereikt consolidatie mag heeten staat te bezien.

Innerlijk zijn deze landen elkander niets nader gekomen.

Misschien blijkt wat men eerst voor consolidatie heeft aangezien een pleisteren met looze kalk te zijn geweest.

Het drievoudig probleem: ontwapening, veiligheid en arbitrage — tot onze spijt dikwijls een drie-eenheid ge- noemd, wat voor ons iets profaans heeft, waarom wij onzen menschen zouden raden dit woord hier niet te gebruiken — is weinig nader tot zijn oplossing gekomen.

Maar men heeft het toch probleem gelaten.

Er is tenminste over gesproken.

En daarmee presteert een lox lichaam als de Volken- bond al een heele beweging.

Vooral echter het denkbeeld om in Europa de tol- barrières zooveel doenlijk op te heffen gaf een nieuw geluid.

Als onze Colijn dit in 1928 ook maar tot een begin van verwerkelijking weet te brengen, verdient hij den dank van heel ons werelddeel.

De economische konferentie had een bevredigend verloop.

Intusschen herhalen we de vraag, reeds meer door ons gesteld: waarom niet allereerst aangestuurd op een Euro- peschen Statenbond?

Wat heeft men er aan of Amerika op geen konferentie officieel vertegenwoordigd is, omdat het, hoewel het de

idee van den Volkenbond krachtig heeft gepropageerd, er zich toch niet bij heeft aangesloten?

Het ware te wenschen, dat Europa meer zichzelf be- wust werd.

Op het oogenblik is het aan handen en voeten gebon- den aan Amerika overgeleverd.

De Vereenigde Staten moeten zich gaarne in Euro- pesche aangelegenheden, stellen voor Europeesche lan- den regelingen op, maar bedanken ervoor verplichtingen op zich te nemen.

Zij vermanen de Europeesche Staten om royaal tegen- over elkander te zijn ten opzichte van de oorlogsschulden.

Maar zelf komen zij niet over de brug.

Zij hebben zich in de rol van crediteur gedurende vijf- tien jaar, waarvoor zij nog debiteur waren, goed in- gewerkt.

Toch gelooven we, dat de houding van Amerika voor Europa van paedagogische waarde kan zijn.

Europa moet leeren weer financieel onafhankelijk van Amerika te worden.

De bedelende gester scheldt ons een deel van onze schul- den kwijt, moest haar eer te nakomen.

Zij moest er onthoring voor over hebben om uit die minderwaardige positie zoo spoedig mogelijk te geraken.

Maar welke paedagoog brengt dit Europa aan het ver- stand?

HEPP.

KERKELIJK LEVEN.

Eenige bezwaren tegen professor Visschers „Paradijsprobleem“.

II.

Ligt het alzo in het karakter der heilige in- spiratie, dat de bijbelschrijvers niet per se de volle draagwijdte van hun woorden behoeften te ver- staan en valt het moeilijk uit te maken in hoever zij de diepste bedoeling des Heiligen Geestes, nog minder kan er over beslist in hoever de eerste lezers van de Schrift de openbaring, daarin gegeven, in zich hebben opgenomen.

Dat is een kwestie, welke prof. Visscher niet met evenzoveel woorden aanroert.

Maar zij houdt toch met de eerste een aller- nauwst verband.

Zij, die met prof. Visscher in deze kongeniaal zijn, scheiden de eene van de andere niet.

Het is hun niet alleen in de eerste plaats te doen om de bedoeling der schrijvers, maar ook om de bevatting der eerste lezers.

Niet alleen nemen zij een niet „boven de schrij- vers uitgaande zin“ van de Schrift, maar ook een niet boven de bevatting der eerste lezers uitgaande zin der Schrift.

Men kon verwachten, dat prof. Visscher althans tegen dit laatste zou opkomen.

Hij doet dit evenwel nergens.

Integendeel ligt aan zijn betoog de onderstel- ling ten grondslag, dat de schrijvers zich van zulke voorstellingen en beelden bedienden, die voor de eerste lezers volkomen begrijpelijk waren.

Nu houdt dit een begrenzing in, welke met de Gereformeerde opvatting van de Schrift kwalijk valt te rijmen.

Natuurlijk gaat het hier niet om de vraag of de eerste lezers er iets van hebben verstaan.

Want daarover is geen twijfel mogelijk.

De Schrift was voor hen geen orakeltaal.

Maar dit is de zaak hebben zij er alles van verstaan?

Waren er geen gedeelten in, die door latere geslachten beter werden verstaan dan door hen?

En nu staat dit wel voor ons vast, dat er niet alleen een voortschrijden is in de Schriftopen- baring zelf, maar ook in het verstaan van de Schriftopenbaring.

De leiding des Geestes heeft hier niet toevolgefs gewerkt.

In de aloude Gereformeerde belijdenis van de noodzakelijkheid der Heilige Schrift ligt dat besloten.

Onze vaders gingen uit van de tegenstelling tusschen Schrift en overlevering.

Vóór Mozes, zoo spraken zij zich uit, heeft er wel degelijk een openbaring van genade bestaan.

Van Adam af tot Mozes toe is het volk Gods nooit zonder het Woord Gods geweest. Maar dat Woord Gods werd bewaard door overlevering. Ech- ter, wat van mond tot mond gaat, wordt licht ver- anderd. En dit maakt dan ook de noodzakelijkheid der Heilige Schrift uit, dat zij tegenover de ver- anderlijke overlevering het Woord Gods onver- anderd bewaart.

Dat bewaren diende evenwel niet voor eenigen tijd, maar tot het eind der eeuwen toe.

De Schriften zijn daarom niet slechts geïnspireerd voor de eerste lezers, maar ook voor latere lezers, voor de kerk tot op den jongsten dag.

Voor al die geslachten moest de Schrift duide- lijk zijn.

Al die geslachten moesten door onderzoek van de Schrift steeds nieuwe schatten opdelen.

Christus verklaarde, dat een ieder Schriftge- leerde, in het koninkrijk der hemelen onderwezen, gelijk is aan een heer des huizes, die uit zijn schat oude en nieuwe dingen voortbrengt (Matth. 13:52).

En hoe zou dat mogelijk zijn, indien de eerste lezers van eenig bijbelboek reeds den vollen zin hadden onderkend, voorzover die althans voor een mensch te onderkennen is?

Dan zou er van nieuwe dingen in het geheel geen sprake kunnen zijn.

Daarenboven Christus had niet alleen voor de discipelen, die op aarde met Hem waren, maar ook voor hen, die door hun woord in Hem zullen gelooven (Joh. 18:20).

Terecht lieten de Gereformeerde uitleggers niet slaan op hen, die door de rechtstreeksche predi- king der apostelen voor Christus werden gewon- nen, maar ook op hen, die door hun geschreven Woord tot het geloof zouden worden gebracht.

De Schrift is geschreven voor de wereldkerk.

En alle generaties zullen die Schrift onderzoeken, een steeds meer verdiept inzicht daarin ontvangen en toch zal zelfs voor hen, die in het laatst der dagen leven de goudmijn der Schrift niet uitgeput zijn.

Daaruit volgt, dat de Heilige Geest Zijn inspi- ratie niet alleen rekende met de eerste lezers, maar met allen, die in de Schrift hun Jezus zouden vinden.

Er was veel, dat boven de bevatting der eerste lezers uitging en dat later werd verstaan.

Zou men werkelijk meenen, dat de geloovigen te Rome, te Korinthe, te Filippi, te Thessalonika de brieven aan hen geadresseerd meer in zich hebben opgenomen dan wij h.v.?

De geschiedenis is in dit opzicht zeer leerrijk.

Wanneer men uit de geschriften van de aposto- lische vaders en de zogenaamde „apologeten“ nagaat, wat deze, die toch zoo dicht bij den apos- tolischen tijd leefden, van de Schrift hebben ver- staan, dan kan men tot geen andere konklusie komen, dat wij door de gestadige werkzaamheid des Heiligen Geestes verder zijn dan zij.

Zij hadden veel op ons voor. Sommigen hadden de apostelen persoonlijk gekend. Zij leefden nage- noeg onder dezelfde omstandigheden. Zij hadden dezelfde „mentaliteit“.

Niettemin is er sinds geen verduistering gekomen, maar verheldering.

Dit kan dus niet worden toegeschreven aan betere kennis van het cultuurmilieu.

Ook niet aan een meer opengaan van de ziel en de voorstellingswereld van den „Oosterling“.

Maar uitsluitend daaraan, dat de Heilige Geest, als de eigenlijke Uitlegger van de Schrift, Zijn werk in de geloovigen steeds heeft voortgezet.

Daarom evengoed als het ten slotte voor ons bijzaak is wat de bijbelschrijvers hebben bedoeld,

is het voor ons ook bijzaak, wat de eerste lezers ervan hebben verstaan.

Daarna vraagt men wel bij een gewoon boek. Doch niet bij de Schrift, welke niet is van menselijke uitlegging.

Men leidt hieruit niet af, dat prof. Visscher de bijbel als een gewoon boek beschouwt.

Dat weet ieder beter.

Maar wel is hieruit op te maken, dat hij bij zijn poging om het Paradijsprobleem op te lossen zich heeft laten verschalken door beginselen, die de zijne niet zijn en die hem met zichzelf in tegenspraak brengen.

Wie nu bij zijn onderzoek van de Schrift normatieve waarde toekent aan de bedoeling van de schrijvers en de bevattings van de eerste lezers, wordt er vanzelf toe gedrongen om alles wat die schrijvers en lezers zelf aanbelangt, naarstig te bestudeeren.

Hij zal kennis van het kultuurmilieu onmisbaar achten.

Zoo toch kan hij, naar hij meent, den oorspronkelijken zin, die thans voor ons verborgen is, naderbij komen.

Hij beweegt zich dus in tegenovergestelde richting als de Gereformeerden.

Deze nemen een voortgang, zij het dan ook geen ongestoorde, aan, welke bewerkt wordt door de bedoeling en de leiding des Heiligen Geestes.

Hij daarentegen ziet een teruggang, ontstaan door verwijdering en vervreemding van het Oostersche kultuurmilieu en deze is alleen in te halen door te trachten zich in het oude kultuurmilieu in te leven.

Vóór wij nu op de kwestie van het kultuurmilieu ingaan, willen wij eerst een misverstand, dat mocht oprijzen, van tevoren afdrijven.

Men meene niet, dat wij met de onderzoekingen naar de oude kulturen niets op hebben.

Met intense belangstelling nemen wij kennis van al wat daar intrent aan het licht wordt gebracht.

Wij verheugen er ons bijzonder in, dat de onderzoekingen in de laatste jaren meer hebben opgeleverd dan vroeger in eeuwen.

Want al is schrijver dezes geen exegeet van professie, hij heeft de wijsbegeerte van den godsdienst en voor een deel ook de historie van de valsche religies te doceeren en daarom stelt hij er ongemeen belang in.

Hij zal dan ook de laatste zijn om deze onderzoekingen voor nutteloos te verklaren.

Maar daaraan meent hij dan ook te meer recht te kunnen ontleenen om tegen overschatting van de studie der oude Oostersche kultuur te waarschuwen.

Die overschatting nu is geen dreigend, maar een bestaand gevaar.

De Babel-bijbelstrijd loonde dit.

Het pan-babylonisme is er een van de wrange vruchten van.

Het geheele Oude Testament wordt door sommigen uit Babylonische gegevens verklaard.

Bij een man als Delitzsch daalde het Oude Testament zó in waarde, dat hij sprak van de „grote ontgoocheling“.

En nu keert en verweert prof. Visscher zich tegen dit pan-babylonisme met bitteren ernst.

Evenwel door het Paradijsverhaal en andere deelen van het Oude Testament te bezien van uit het kultuurmilieu, is zijn uitgangspunt feitelijk hetzelfde.

Al komt hij ook veelszins tot tegenovergestelde resultaten, daarmee is dat uitgangspunt nog niet gerechtvaardigd.

Ook hij is aan het gevaar, waarop wij wezen, niet ontkomen.

Wij hopen dit nader te ontwikkelen.

— De laatste encycleek van den Paus.

I.

Ongeveer een paar weken geleden liet de paus een encycleek uitgaan, welke om meer dan één reden merkwaardig kan worden genoemd.

Zij handelt over „het nastreven der ware godsdienst-eenheid“.

Zij draagt er de duidelijkste sporen van, dat ze gericht is tegen wereldkonferenties als die te Stockholm en te Lausanne werden gehouden.

Zij veroordeelt die en waarschuwt daartegen. De toon van het concilie van Trente en van sommige andere encycleken vindt men daarin niet terug.

Deze paus schijnt een bezadigd man te zijn en stelt zich principieel tegenover zijn tegenstanders zonder hen te kwetsen.

Toch blijkt uit den inhoud, dat de bovengenoemde konferenties niet de direkte aanleiding zijn geweest voor het uitvaardigen van deze encycleek.

Onder de Roomschen zelf zijn er, die voor zulk een eenheidsbeweging veel voelen.

En hun had de paus bij het opstellen van deze encycleek blijkbaar voornamelijk op het oog.

Hen wilde hij ervan terughouden, zich bij de eenheidsbeweging te voegen of er langer mee samen te werken.

Juist daarom interesseert deze encycleek ons zoozeer, omdat ook wij onze houding tegenover de

eenheidsbeweging hebben bepaald en die nog nader zullen moeten bepalen.

Niet elke eenheidsbeweging veroordeelen wij. Misschien zegt men van Roomschen kant: wij ook niet.

Daarom zullen we ons nog duidelijker uitspreken: wij stellen als eisch voor een eenheidsbeweging niet, dat men zich bij onze kerk zal voegen.

En dat juist doet Rome en inzonderheid Pius XI in de onderhavige encycleek wel.

Eenheid is voor hen alleen bestaansbaar als kerkelijke eenheid.

Het opschrift boven deze encycleek „Over het nastreven der ware godsdienst-eenheid“ mag dan ook geen verwarring stichten.

Rome kent geen godsdienst-eenheid buiten de kerkelijke eenheid.

Wij kennen die gelukkig wel.

Het is onze liefste wensch steeds krachtiger te mogen aansturen op geloofseenheden.

Of wil men: op belijdenis-eenheid.

Zulk een eenheidsbeweging, waarvan helaas nog te weinig te zien is, juichen wij hartelijk toe.

Hierin heeft men een van de vele kloven tusschen Rome en ons.

Maar wel hebben ook wij bezwaren — zij het dan ook, dat wij die anders argumenteeren — tegen een eenheidsstreven, dat thans veelvuldig openbaar wordt.

Men wil eenheid bewerken op een minimum-belijdenis.

De bekende Amerikaansche predikant valte dezer dagen zulk een minimum-belijdenis zelfs in twee woorden saam: goed wil, d.i. goede wil.

Daartegenover nu nemen wij niet minder sterk positie.

Ook al breidt men die belijdenis nog een weinig uit, zoo vermindert onze tegenstand niet.

Wie de Drieëenheid, de Godheid van Christus, de totale verdorvenheid van het menschelek geslacht, de onfeilbaarheid der Heilige Schrift — om maar eens een paar leerstukken te noemen — niet onduidelijk erkent, kan nooit op onze medewerking bij een eenheidsbeweging rekenen.

Met veel zijn wij het in deze encycleek — het kan niet anders — oneens.

Maar het meest gaan wij nog accoord met het begin, dat wij hier uit de vertaling van „De Maasbode“ overnemen:

Wellicht nooit in het verledene bechtten de menschen in hun hart zó levendig aan het verlangen — gelijk we dit in deze dagen zien gebeuren — om ten bate van het algemeen belang der menscheleke samenleving te versterken en uit te breiden de broederlijke gevoelens, waarmede wij — en wel door banden van dezelfde natuur en denzelfden oorsprong — ten nauwste verbonden zijn.

Inderdaad, terwijl de naties nog steeds niet volledig de voordeelen van den vrede genieten, integendeel, hier en daar komen oude en nieuwe tegenstellingen in opstanden en burgeroorlogen weder te voorschijn; en ofschoon de naties van den anderen kant de nog vrij talrijke meningsverschillen welke de rust en den voorspoed der volken bedreigen, niet kunnen oplossen, tenzij er 'n actie en gemeenschappelijk werk bestaat van hen, die de staten leiden en hun bloei bevorderen, begrijpt men gemakkelijk — steeds meer houdt men zich met de eenheid der naties bezig — hoe groot het aantal is dergenen, die vurig verlangen naar een elk uur grooter wordende eenheid tusschen de verschillende volken, een eenheid, door de zooeven genoemde broederlijkheid gedragen.

Met dit verlangen bezield bestudeeren sommigen datgene, wat de orde van de door Onzen Heer Jesus Christus verkondigde Nieuwe Wet aangaat.

Overtuigd, dat er slechts weinig menschen gevonden worden, die van alle godsdienstig sentiment verstoken zijn, schijnen ze daartoe argumenten te halen voor de hoop, dat de volken, hoezeer ze ook op het gebied van den godsdienst van elkander afwijken, vooral de individuen onder elkaar, zonder moeilijkheid het eens kunnen worden in de belijdenis van eenige leer, als op een gemeenschappelijk fundament van geestelijk leven.

Daarom roepen ze steeds congressen bijeen, houden ze bijeenkomsten, conferenties, met interventie van vele personen, en noodigen daar allerlei menschen bijeen, om te discussieeren, ook ongelooften van elk slag en Christenen, en zelfs hen die helaas jammerlijk van Christus afvielen of die met obstinate hardnekkigheid de Goddelijkheid van Zijn Persoon en missie loochenen. Zeker kunnen dergelijke pogingen de goedkeuring der Katholieken niet verwerven, gegrond als ze zijn op de valsche theorie, die alle godsdiensten als goed en loffelijk beschouwt, wijl ze, ofschoon op verschillenden wijze, alle gelijkelijk manifesteeren en aanduiden dat gevoel, hetwelk aan allen is aangeboren en door hetwelk wij ons tot God voelen gebracht en naar de onderdanige erkenning van Zijn heerschappij.

Derhalve zijn de volgelingen van een zoodanige theorie niet slechts in dwaling, maar ze vermaden den waren godsdienst, er den grondslag aan ontnemend en pas voor pas overgaand tot het naturalisme en het atheïsme; uit hetwelk duidelijk volgt dat allen, die de makers van dergelijke theorieën en pogingen aanhangen, zich tenslotte geheel verwijderen van den door God geopenbaarden godsdienst.

Doch wanneer het gaat om de eenheid onder alle christenen te bewaren, laten zich sommigen al heel gemakkelijk door den valschen schijn bedriegen. Is het dan niet — zoo pleegt men te zeggen — billijk en zelfs plichtmatig, dat allen, die den christennaam belijden, zich van onderlinge verdeeldheid onthouden en elkander eindelijk in eaderlinge liefde verstaan? En wie zou durven zeggen, dat Christus door hem bemind wordt; indien hij niet naar vermogen zorg draagt, dat wordt tegemoet gekomen aan den wensch van Hem,

die den Vader had, dat Zijn leerlingen „één“ mochten zijn? Heeft ook diezelfde Christus niet gewild, dat Zijn volgelingen als een markeetken zouden dragen en zich daardoor van de anderen onderscheiden, dat zij n.l. elkander zouden liefhebben: „Daaraan zullen allen erkennen, dat zij Mijn leerlingen zijn, als zij elkander bemint“.

En — voegen zij er aan toe — mocht het zoo zijn, dat alle christenen „één“ waren: immers veel meer zouden zij vermogen ter bestrijding van de besmetting der ongerechtigheid, welke elken dag verder om zich grijpt en het Evangelie dreigt te ontcrachten.

Met deze en dergelijke bemerkingen komen voor den dag die zich pan-christenen noemen; dezulken zijn alteminst zeldzaam, integendeel neemt hun aantal in alle standen toe en zij hebben zich vereenigd in wijdverbreide verenigingen, welke meestal ondanks de verschillende godsdienstige belijdenis der leden, door niet-Katholieken worden bestuurd.

En deze actie wordt met zooveel ijver gevoerd, dat vele personen er zich toe aangetrokken gevoelen en dat zelfs bij verscheidene Katholieken de hoop wordt gewekt, dat ze aldus een eenheid zullen bereiken, die met den wensch van hun Moeder de Heilige Kerk overeen schijnt te komen, die immers vanouds niets anders gedaan heeft dan haar kinderen terugroepen en terugvoeren in haar schoot.

Doch onder deze verlokkelijke en verleidelijke taal schuilt een zeer ernstige dwaling, waardoor de grondslagen van het Katholiek geloof volkomen worden uiteengerukt.

Hierin staat menige opmerking, welke onze volle sympathie heeft.

En toch is de positie van Rome in deze zwakker dan van ons.

De kwetsbare plek is hier vooral haar theologia naturalis of natuurlijke theologie.

Daarover nader.

— De strijd tegen de anonymiteit.

De anonymiteit is een groot kwaad in de heden-daagsche pers.

Dat redacteuren en vaste medewerkers, wier namen overigens bekend zijn, in de groote dagbladen niet telkens met hun naam ondertekenen, valt te begrijpen.

Maar dat aan verschillende „men's“ het woord wordt gegeven, is een gezwel, dat door een spoedige operatie dient te worden verwijderd.

Men kan wel ter verdediging aanbrengen: het komt er niet op aan, wie iets schrijft, maar wat er geschreven wordt.

Wij willen niet ontkennen, dat dit op enkele uitzonderingsgevallen van toepassing kan zijn.

Maar die uitzonderingen behooren zeldzaamheden te blijven.

Wie als „men“ of zus- en zoo „medewerker“ schrijft onttrekt zich aan zijn verantwoordelijkheid. Hij durft het vaderschap van zijn papieren kind niet erkennen.

Deze strijd tegen de anonymiteit wordt door ons al eenigen tijd gevoerd.

Wij kregen thans een medestander van een zijde, waarvan we het niet zouden hebben vermoed.

De D. Drijver geeft in „De Hervorming“ eenige staaltjes van valsche voorlichting en beoordeeling door de onzichtbare „men“ aan het „Handelsblad“ verstrekt.

Niet alleen Gereformeerden worden door een „anti-Asschenschen“ of zelfs een zoogenaamden „pro-Asschenschen“ men bestookt, maar ook Modernen.

De Drijver geeft aan het blad dezen raad:

„Er zou meer tegen de onzichtbare „men“ in 't algemeen in te brengen zijn. Doch ik zie de Kerknieuwsredacteuren al de hoofden bij elkander steken en met den landvoogd Felix mij toevoegen: „voor ditmaal ga; als ik gelegenheid heb, zal ik U ontbieden“. Valt dit laatste voorrecht mij ooit te beurt, dan hoop ik te zeggen: „Waarde redacteuren, maakt aan de heerschappij van den verborgen „men“ op Uw erf een einde. Geef zakelijke berichten uit goede bron en levert beschouwingen zelf, of draagt het schrijven daarvan uitsluitend op aan met name bekende medewerkers, gelijk het „Handelsblad“ een bekwamen heeft in de persoon van C. E. H. Aan zoo iemand weten wij wat wij hebben.“

Zijn er ook onder de andere richtingen geen mannen, die met ons den strijd willen aanbinden tegen die obscure schrijvers, die zoo dikwijls toonoo plagiaatplegers en falsariissen (in geestelijken zin) te zijn?

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

Streuvels' „Werkmensen“.

I.

Van Stijn Streuvels, den bekenden Vlaamschen Auteur, die tot de groep der specifiek-Vlaamsche schrijvers behoort, vercheen eenigen tijd geleden een nieuwe schetsenbundel, die om meer dan een reden de aandacht verdient. 't Is niet zijn jongste werk (de roman „De teleurgang van den Waterhoek“ staat onder aan de breede rij van zijn geschriften; we hopen op dat boek nader terug te komen, omdat het, voorzover ik weet, alleen in Vlaamsche uitgave¹⁾ bestaat, is het hier

¹⁾ Uitg. van „Excelsior“, Brugge.

te lande
king als
gemotive
De bu
brengt
ledingen
Vlaamsch
gelders,
dige voo
Met d
terrein.
beerenbe
altijd we
alleen vi
Vlaanderen
Vlaand
kennis p
Vlaaschna
die teke
sche bed
staaf, de
samenget
bestaan
lijkheid
van het
Vlaamsch
beheersch
natuur,
geven, b
nietlijke.
Sommi
zeggen, e
grond va
productie
sche Sch
die meen
alles psy
ledingen
kelijkheid
Vlaamsch
bij er op
in zit. St
in zijn
kies uit
gecomplic
gebeuren.
Daarin
keerend
van den
Want, j
heeft acht
ming der
slag wal
en zorgen
het donke
stage vre
de gehoo
komen ve
altijd wee
den „groc
staat met
rijpt, als
grote lev
belang, on
lactoren a
Vandaar
het papie
sche leven
beschrijft,
is het onju
beren blik
berheid is
vergroeid,
is, maar z
hij weerge
in zijn w
Streuvels
is de natu
verten van
hemel ziet
weelderige
en de bon
anders de
en „Zonne
in zijn da
van een d
van een sin
van kleun
bespied ne
Voor hem
ongeacht
gelende ak
tegen het
iemand kan
Maar vo
de dreiging
schoonheid
den akker
een gevrees
als de bijl
met zijn m
als hij dan
belangen o
zijn eigen
Een journa
of zoe ge
schetsen, d
stormnachte
bus in de
door eigen